

Lobbyen voor drooglegging

BEN DE PATER

De Zuiderzeevereniging

(Historisch-)geografen als David Ley, Leonard Guelke en Marwyn Samuels hebben ervoor gepleit om meer aandacht te besteden aan actoren – individuen zowel als organisaties – die door hun handelen het cultuurlandschap hebben (om)gevormd. Hier aandacht voor een van de actoren van het Zuiderzeelandschap: de Zuiderzeevereniging en enkele van haar bestuurders.

In de zomermaanden van 1905 voer de *ss Amsterdam* kriskras over de Zuiderzee. Aan boord bevond zich dr M.C. Dekhuijzen, arts-bioloog en leraar aan de Rijks Veeartsenij-school. Hij was de initiatiefnemer van de zogenaemde Zuiderzee-Expeditie. Onder zijn leiding werden watermonsters genomen en aan boord in een als laboratorium ingerichte dekhut geanalyseerd op onder meer het zoutgehalte. Doel was, simpel gesteld, om na te gaan wat het verband was tussen zoutgehalte en de rijkdom aan vis en plankton. Daarnaast was er oog voor de bewoners van de Zuiderzeeregio, die Dekhuijzen bezag zoals ontdekkingsreizigers destijds 'inboorlingen' in 'primitieve' landen zagen: *En als we een eilander of oeverbewoner met een type aantreffen, dat ons frappeert, dan zullen we hem wel met de camera vangen, al ware het maar om de anthropologen naar de Zuiderzee te lokken. Onder deze door de storm-*

vloeden teruggedreven en sedert dien vrijwel in afzondering geleefd hebbende visschersbevolking moeten we nog typen van de oorspronkelijke inwoners van ons land kunnen vinden...

*Aldus zijn brochure *Waarom eene Zuiderzee-Expeditie?**

De aantekeningen, berekeningen, handgetekende kaarten, grafiekjes etcetera van de expeditie zijn bewaard gebleven in de bibliotheek van de Universiteit Utrecht; ze staan bekend als de 'Zuiderzee verzameling Dekhuijzen'. Behalve deze stukken bevat deze verzameling ook brochures en (gedrukte) brieven van de Zuiderzeevereniging. Dekhuijzen was lid, later bestuurder, van deze vereniging die lobbyde voor de afsluiting en droogmaking van de Zuiderzee.

Misschien wel het belangrijkste wapenfeit van de vereniging lag in haar beginjaren. Tussen 1886 en 1891 stelde ze namelijk de destijds nog onbekende Cornelis Lely in

staat om onderzoek te verrichten naar en met een plan te komen voor afsluiting en drooglegging van de Zuiderzee. Nadien heeft ze zich vooral ingespannen om volk en regering te overtuigen het plan daadwerkelijk uit te voeren. Hoe dat in de praktijk ging, maken enkele brieven duidelijk. Ik geef twee voorbeelden (een biografie van de vereniging, waarin deze voorbeelden ook aan de orde komen, is Cleintuar, 1982).

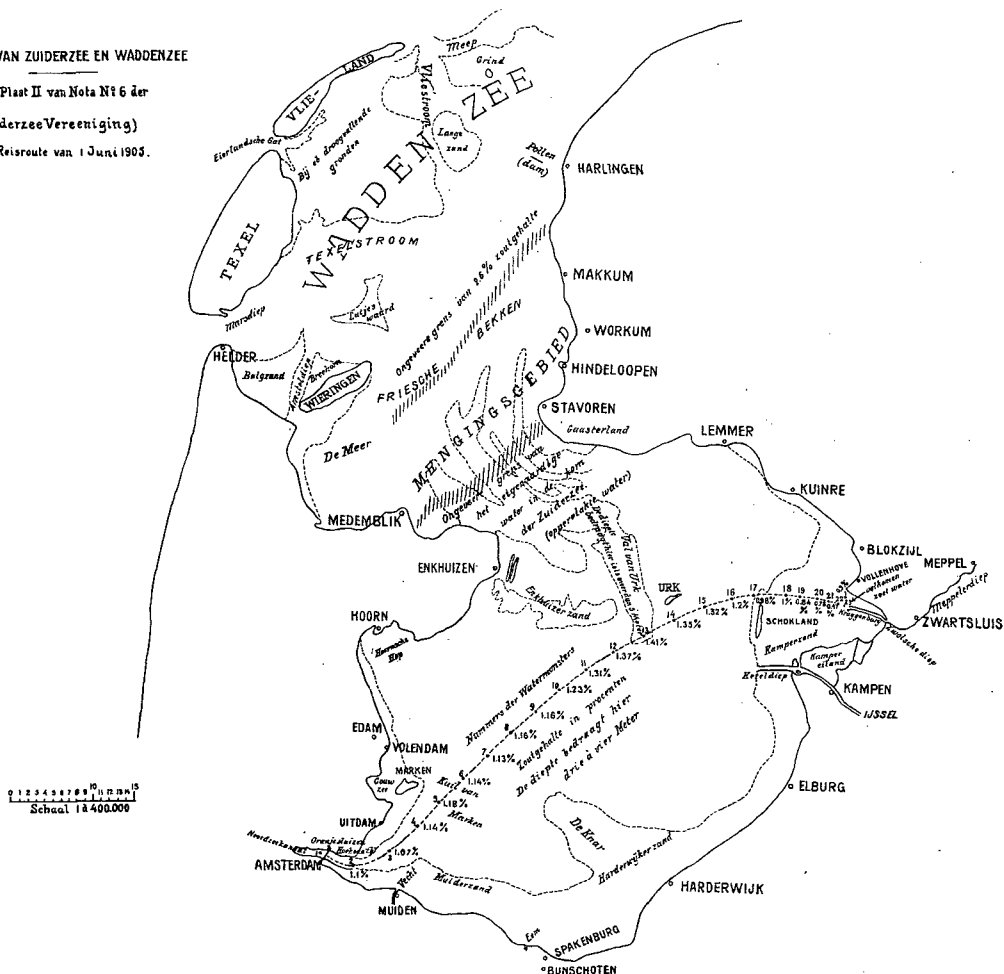
VERRAAD VAN DE NRC

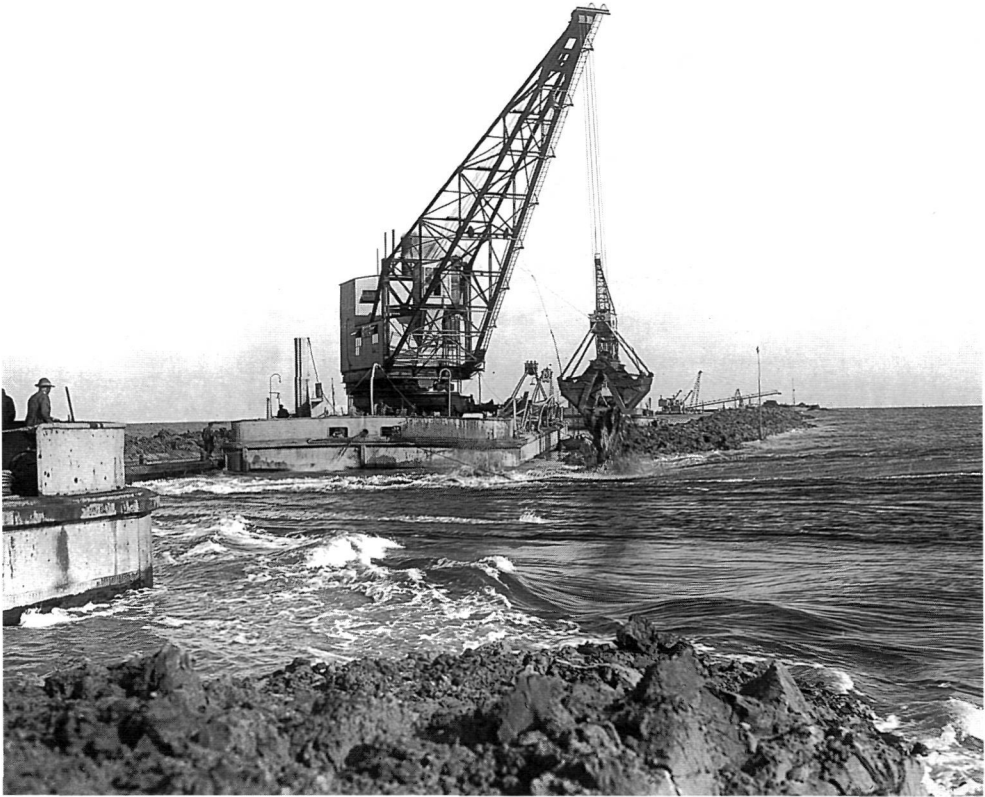
De gezaghebbende *Nieuwe Rotterdamsche Courant* wijdde begin 1895 vier pessimistische hoofdartikelen aan de plannen om de Zuiderzee aan te pakken. Het kwam er op

Het gebied rond de Zuiderzee en de Waddenzee in 1905 met de route van de Zuiderzee-expeditie.

OVERZICHT VAN ZUIDERZEE EN WADDENZEE

(naar Plaat II van Nota N° 6 der
Zuiderzee-Vereniging)
met Reisroute van 1 Juni 1905.

Sluitgat van de Wieringermeer in 1929.

neer dat de redactie meende dat hooguit kleine inpolderingen kans van slagen hadden.

De artikelen schoten de Zuiderzeevereniging in het verkeerde keelgat. Het was verraad aan de goede zaak. De krant had zich in 1888 en 1892 notabene voorstander van het project getoond, en nu dit! S.J. Vermaes, hoofdingenieur bij de Friese waterstaat, lid van de voormalige Staatscommissie die de plannen van Lely had onderzocht en bestuurslid van de Zuiderzeevereniging,

schreef een lange en geharnaste ingezonden brief. De krant weigerde echter plaatsing. *Van iemand, die gastvrijheid komt vragen, mag men althans eischen, dat hij niet onwillevend en onhebbelijk zij. Dien eisch mag ook de redactie van een dagblad stellen aan hem, die daarin opneming verzoekt van een ingezonden stuk. Daar uw stuk aan dien eisch niet voldoet, kan ik plaatsing ervan niet in overweging nemen. Was getekend: de hoofdredacteur.* De Zuiderzeevereniging liet het er niet bij zitten. Vermaes' brief werd in brochurevorm gedrukt en met een begeleidend schrijven van het bestuur in maart 1895 verzonden aan vertegenwoordigers van de bovenlaag van de Nederlandse samenleving.

VOLKSVOORLICHTING

Al eerder had de vereniging munt willen slaan uit de gunstige beoordeling die de in 1892 ingestelde Staatscommissie had geveld over de plannen van Lely en de Zuiderzeevereniging. Hoe dacht de regering verder te handelen? Het bestuur mocht op audiëntie komen bij minister Van der Sleyden, die de waterstaat onder zijn hoede had. De minister hield zich op de vlakte. Hij gaf te kennen, zo meldde de vereniging in december 1894 in een rondschrijven aan haar sympathisanten, *dat het bij de Regering niet vaststond, dat de afsluiting en drooglegging der Zuiderzee werkelijk door het Nederlandsche Volk werd verlangd, zoodat de Natie zich daarover duidelijker diende uit te spreken, alvorens de Regeering daaromtrent eene beslissing zoude kunnen nemen.*

Dat betekende werk aan de winkel voor de vereniging: het volk moest worden voorgelicht! Besloten werd om voordrachten in het land te houden. Een van de meest actieve sprekers werd historisch-geograaf A.A. Beekman. Hij schijnt, zo onthult Cleintuar, overigens mede gedreven te zijn door de vergoeding. Elke spreker kreeg namelijk behalve onkosten 25 gulden per avond betaald. Vanaf 1903 verdeelde Beekman zijn voordracht zelfs over twee avonden (een technisch en een financieel-economisch deel), zodat hij – aldus Cleintuar – een dubbel honorarium kon claimen.

Beekman heeft in 1918, vlak voor de behan-

Sluitgat in de Wieringermeer in 1929.

deling van het wetsontwerp van minister Lely in de Tweede Kamer, in *De Amsterdammer* (later bekend als *De Groene Amsterdammer*) hilarische herinneringen opgehaald aan deze bijeenkomsten. Hij hield ze jaren lang, volgens eigen zeggen tot wel veertig per jaar, in alle uithoeken van het land – zelfs op een eiland dat slechts per zeilboot bereikbaar was. Zijn kaarten en platen, die hij toonde op de avonden, moesten soms onderaan het rijtuig worden opgehangen om vervoerd te kunnen worden. Vaak waren gelagkamers waar hij sprak boordevol met rokende mannen, zodat hij op een tafel klom om, met zijn hoofd in de tegen het plafond hangende rook, te spreken. Temperatuur: ongeveer 100 graden Fahrenheit. Maar... ik leef nog. Elders trok hij een groot publiek omdat de avond daarvoor de 'extentriek-komiek Solser en Hesse' waren opgetreden. Het publiek hoopte wederom te kunnen lachen. De avond eindigde vaak met een adres dat de toehoorders – ongetwijfeld daartoe aangespoord door Beekman – aan Den Haag zonden. De lastigste toehoorders waren volgens Beekman de amateur-plannenmakers. Zij *verleggen en verlengen rivieren alsof 't niets is, ... sluiten zeegaten van 20 à 30 M. diepte af, lossen de moeilijkste technische vraagstukken op met een gemakkelijkerheid, die de stoutste verwachtingen overtreft*. Inderdaad zijn toentertijd talrijke brochures met alternatieve plannen uitgegeven; de Zuiderzee verzameling Dekhuijzen heeft er enkele. Wie ze nu

leest, valt de continuïteit in de Nederlandse volksaard op. Ook de afgelopen jaren regende het voorstellen voor betere tracés voor de twee grote infrastructurele werken van onze tijd: de Hogesnelheidslijn en de Betuwelijn.

ARCHIEF

Het complete archief van de Zuiderzeevereniging – en ook andere archieven die betrekking hebben op het gebied – wordt tegenwoordig bewaard in het Sociaal Historisch Centrum voor Flevoland te Lelystad. Voor meer informatie: www.historisch-centrumflevoland.nl

A LOBBY ORGANISATION FOR DRAINING THE ZUIDER ZEE

One of the actors behind the making of the Zuider zee landscape was the Zuider Zee-Association, founded in 1886. Its aim was to promote the closure and reclamation of this sea. The article presents some examples of the association's lobby around 1900: pamphlets, articles in newspapers, and information meetings.

LITERATUUR

- BEEKMAN, A.A. (1918). Herinneringen. In: *De drooglegging der Zuiderzee*; extra nummer van *De Amsterdammer*, pp. 11-12.
- CLEINTUAR, G.J. (1982). *Wisselend getij. Geschiedenis van de Zuiderzeevereniging 1886-1949*. Zutphen, Publicaties van de Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders 42.
- DEKHUYZEN, M.C. (1905). *Waarom eene Zuiderzee-Expeditie?* Utrecht, C.H.E. Breijer.